

Курс висвітлює лінгвістичні процеси та явища, які послідовно та закономірно визначили розвиток німецької мови, починаючи від виникнення західногерманських мовних особливостей початку першого тисячоліття нашої ери і до формування німецької мовної спільноти з різних територіальних діалектів у час становлення Німецького рейху X-XI ст. н.е. Основну увагу приділено характеристикам та змінам фонологічної та морфологічної будови у давньоверхньонімецький період 750-1050 років. Теоретичний виклад супроводжується практичними завданнями та аналізом оригінальних текстів того часу. Курс базується на знаннях та уміннях, набутих студентами у межах дисциплін “Вступ до германської філології”, “Вступ до мовознавства”, враховує матеріал курсів “Лексикологія німецької мови” та “Національна німецька література” та є у свою чергу основою для курсу “Медіавістика”.

**Метою курсу** є вивчення структурних рівнів німецької мови у найстаріший період її існування з позицій історично-порівняльного методу у мовознавстві задля забезпечення розуміння студентами будови сучасної німецької мови як наслідку її закономірного розвитку.

У результаті вивчення дисципліни **студент повинен знати:** предмет і завдання історії німецької мови; методи історичного дослідження мови; спільні та відмінні риси німецьких територіальних діалектів; еволюційні процеси у системі голосних та приголосних; модифікації у морфологічній структурі частин мови; історичний словотвір німецької мови; тенденції розвитку її лексичного складу та синтаксису; писемні пам’ятки давньоверхньонімецького періоду.

**уміти:** простежити та пояснити еволюцію фонологічного та морфологічного складу верхньонімецьких діалектів у порівнянні зі звуковим інвентарем та морфологічною будовою прагерманської мови; розрізняти різні давньонімецькі діалекти на основі особливостей їхніх звукових систем; перекладати та проводити морфологічно-синтаксичний розбір давньоверхньонімецьких текстів.

**Програма курсу охоплює два модулі, які включають наступні змістові модулі та теми:**

## МОДУЛЬ 1

**Змістовий модуль 1.** Методи дослідження та періодизація історії німецької мови. Культурно-історичні та часово-просторові рамки давньоверхньонімецького (двн.) періоду.

1. Предмет і завдання історії німецької мови. Методи історичного дослідження мови. Порівняльно-історичний метод і його роль у висвітленні дописемних періодів розвитку німецької мови. Фактори і типи мовних змін.

2. Періодизація історії німецької мови. Коротка характеристика кожного з періодів. Становлення німецької мови у двн. період. Формування і консолідація німецької народності. Двн. діалекти, їхні спільні та відмінні риси. Розвиток писемності і проблема співвідношення письмової мови і усних діалектів. Пам’ятки писемності двн. періоду та їхні особливості.

**Змістовий модуль 2.** Фонологія двн. мови.

3. Основні риси системи голосних двн. мови у порівнянні з голосними германської прамови. Система довгих голосних. Система коротких голосних. Дифтонги. Процеси

монофтонгізації дифтонгів та дифтонгізації монофтонгів. Чергування голосних у двн. мові: апофонія (аблаут), метафонія (умлаут), фрактура (переломлення).

4. Явища та процеси у системі приголосних у двн. мові. Західногерманська гемінація (подвоєння). Друге пересування приголосних і його прояви у різних діалектах. Система двн. приголосних як результат другого пересування приголосних.

## МОДУЛЬ 2

### **Змістовий модуль 3. Морфологія двн. мови.**

5. Морфологічна структура іменника у двн. мові: граматичні категорії, морфологічна класифікація, типи відмін, характерні риси відмінювання. Морфологічні типи відмінювання займенників у двн. мові. Розвиток артикля.

6. Морфологія прикметника та прислівника у двн. мові. Етимологічний зв'язок прикметника та іменника. Номінальні та прономінальні елементи у системі відмінювання прикметника. Типи відмін прикметника. Вживання сильної та слабкої форм прикметника. Утворення ступенів порівняння прикметників і прислівників. Морфологія числівників двн. мови. Кількісні числівники. Порядкові числівники. Інші типи числівників. Відмінювання числівників.

7. Морфологія дієслова. Граматичні категорії дієслова і їх розряди. Категорія часу і її зв'язок з категорією виду. Розвиток аналітичних часових форм. Категорія способу. Іменні форми дієслова. Морфологічні типи дієслів. Сильна дієвідміна. Слабка дієвідміна. Відмінювання сильних та слабких дієслів у теперішньому та минулому часі. Неправильні дієслова. Претерито-презентні слова, їх етимологія та відмінювання.

### **Змістовий модуль 4. Словотвір та синтаксис двн. мови.**

8. Будова речення у двн. мові. Поширення двочленної структури речення на безособове та неозначено-особове речення. Порядок слів у простому реченні. Інфінітивні і партиципні групи у простому реченні. Складносурядне та складнопідрядне речення. Порядок слів у підрядному реченні.

9. Словотвір та лексичний склад двн. мови. Типи та засоби словотвору. Хронологічні рівні двн. лексики. Зміни у значеннях слів. Запозичення з латинської мови. Взаємодія автохтонного та запозиченого елементів.

### **Засоби діагностики успішності навчання**

Контроль присутності студентів на аудиторних заняттях, оцінювання відповідей, студентів на практичних заняттях, результати письмових контрольних модульних робіт, перевірка самостійної роботи, екзамен після завершення курсу дисципліни.

### **Перелік рекомендованої навчальної літератури**

1. Бублик В.Н. Історія німецької мови. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Василь Назарович Бублик. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 272 с.
2. Задорожний Б.М. Историческая фонетика и морфология немецкого языка / Богдан Михайлович Задорожний. – Львов : Изд. при Львов. гос. ун., 1987. – 304 с.
3. Левицький В.В. Історія німецької мови. Посібник для студентів ВНЗ / Віктор Васильович Левицький, Гайнц-Дітер Поль. – Вінниця : Нова книга, 2010. – 256 с.
4. Левицький В.В. Основи германістики / Віктор Васильович Левицький. – Вінниця : Нова книга, 2006. – 528 с.
5. Максимчук Б.В. Історія німецької мови: практичний курс / Богдан Максимчук, Наталія Петрашук. – Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2003. – 279 с.
6. Москальская О.И. История немецкого языка : Учебник для ин-тов и фак. иностр. яз. – 2-е изд., испр. / Ольга Ивановна Москальская. – М. : Высш. шк., 1985. – 280 с.
7. Чемоданов Н.С. Хрестоматия немецкого языка / Николай Сергеевич Чемоданов. – М. : Высш. шк., 1978. – 288 с.
8. Braune W. Althochdeutsche Grammatik. – 15. Aufl. / von Wilhelm Braune. Bearb. von Ingo Reiffenstein. – Tübingen : Max Niemeyer, 2004. – 394 S.
9. Kluge F. Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache.– 24. durchgesehene und erweiterte Aufl. / von Friedrich Kluge. Bearb. von Elmar Seebold. – Berlin, New York : de Gruyter, 2002. – S. 1023 S.
10. Schützeichel R. Althochdeutsches Wörterbuch / von Rudolph Schützeichel. – Tübingen : Max Niemeyer, 1995. – 341 S.
11. Stedje A. Deutsche Sprache gestern und heute: Einführung in die Sprachgeschichte und Sprachkunde / von Astrid Stedje . – München : Fink, 2001. – 223 S.